

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра філософії
(назва кафедри)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Вченої ради інституту/факультету

_____

_____

Кіпенський А.В.

(підпис)

«15» вересня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти третій (доктор філософії)

галузь знань 03 – Гуманітарні науки

спеціальність 033 – Філософія

освітньо-наукова програма Філософія

вид дисципліни професійна підготовка
(загальна підготовка / професійна підготовка)

форма навчання очна / заочна
(очна / заочна)

Харків – 2020 рік

ЛИСТ ЗАТВЕРДЖЕННЯ

Робоча програма з навчальної дисципліни

Філософська антропологія

Розробники:

доцент кафедри філософії

_____ Городиська О.М.
(підпис)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол від «15» вересня 2020 року, № 2

Завідувач кафедри

_____ Тарароєв Я.В.
(підпис)

Гарант ОНП

_____ Тарароєв Я.В.
(підпис)

Завідувач аспірантури

_____ Штефан В.В.
(підпис)

ЛИСТ ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис голови Вченої ради інституту/факультету

МЕТА, КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни:

формування у аспірантів поглиблених професійних компетенцій та теоретичних знань при вивченні усіх проявів феномену людини у сучасному світі та знань про основні течії, напрямки та школи філософсько-антропологічної думки, про сучасні антропологічні концепції, а також про різноманітні уявлення про людину протягом людської історії

Компетентності:

K01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

K02. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

K03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

K07. Глибокі обґрунтовані знання актуальних проблем та основних напрямів філософії, філософських засад та методології наукових досліджень, а також філософських проблем спеціальних фахових дисциплін, які відносяться до сфери наукових інтересів дослідника.

K08. Здатність до створення та інтерпретації нових філософських знань через оригінальне дослідження або інші передові вчення такої якості, що задовольняють вимоги рецензентів на національному та міжнародному рівнях.

K09. Уміння використовувати в професійній діяльності сучасні методи наукового і філософського дослідження.

K10. Навички критичного аналізу та інтерпретацій філософських текстів (у тому числі іноземною мовою).

K11. Здатність презентувати результати філософського дослідження в науковому та науково-популярному контекстах, усно та письмово, у форматі наукових семінарів, диспутів, зустрічей та громадських ініціатив.

K12. Знання теоретичних засад філософської освіти та вміння практичного застосування новітніх методик організації та здійснення навчального процесу у педагогічній діяльності у вищій школі.

K13. Уміння використовувати фахові філософські знання в процесі консультування із суспільно-політичних та ідеологічних проблем органів влади та управління, громадських організацій.

Результати навчання:

ПР01. Застосовувати абстрактне мислення, аналіз та синтез для генерації ідей, уявлень, теорій в напрямку наукових досліджень.

ПР02. Проводити власні наукові дослідження на рівні, необхідному для досягнення результатів освітньо-наукової програми.

ПР03. Генерувати нові ідеї в напрямку наукових досліджень та розробляти алгоритми їх перевірки та впровадження.

ПР07. Демонструвати знання актуальних проблем та основних напрямів філософії, філософських засад та методології наукових досліджень, а також

філософських проблем спеціальних фахових дисциплін, які відносяться до сфери наукових інтересів дослідника.

ПР08. Здійснювати оригінальне філософське дослідження, що базується на критичному аналізі філософських текстів та оригінальній їхній інтерпретації та забезпечується необхідним філософським, науковим апаратом, а також ефективно, плідно та фахово комунікативно взаємодіяти з філософською, науковою спільнотою у міжнародному контексті.

ПР09. Демонструвати знання концептуальних та теоретико-методологічних засад, сучасних методів наукового і філософського дослідження, методів і прийомів логічного аналізу, а також форм узагальнення та презентації результатів філософського дослідження, вимог щодо їхнього проведення, оформлення.

ПР10. Знаходити, систематизувати, критично аналізувати та посилалися на новітні філософські джерела (у тому числі іноземною мовою), розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значущість даних, поєднувати частини інформації разом, щоб одержати ціле знання з новою системною властивістю.

ПР11. Демонструвати здатність аналізувати, синтезувати та обговорювати сучасні філософські проблеми та теоретико-методологічні підходи в межах та поза областю дослідження, ставити оригінальні та актуальні проблеми сучасного філософування, планувати шляхи їх вирішення, користуватися фаховим знанням як засобом високої комунікативної активності.

ПР12. Застосовувати філософські знання у навчально-педагогічній діяльності, демонструвати здатність організовувати дискусію, стимулювати аудиторію до висловлювань, корегувати, направляти дискусійний діалог на відповідність його меті, темі.

ПР13. Демонструвати спроможність критично оцінювати і прогнозувати суспільно-політичні і культурні події та явища на підставі належного обсягу фахових філософських знань з метою надання консультативних послуг державним установам та громадським організаціям.

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Попередні дисципліни:	Наступні дисципліни:
Світоглядні та соціокультурні основи науково-технічної діяльності	Філософія політики та права
Іноземна мова для комунікації в науково-педагогічному середовищі	Історія філософії (сучасність)
Сучасні інформаційні технології	Філософія інтелектуально-когнітивних технологій
Управління науковими проектами та програмами	Онтологія науки і техніки
Інтелектуальна власність в технологічних інноваціях	Гуманітарні проблеми високих технологій

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(розподіл навчального часу за семестрами та видами навчальних занять)

Семестр	Загальний обсяг (годин) / кредитів ECTS	З них		За видами аудиторних занять (годин)			Індивідуальні завдання студентів (КП, КР, РГ, Р, РЕ)	Поточний контроль	Семестровий контроль	
		Аудиторні заняття (годин)	Самостійна робота (годин)	Лекції	Лабораторні заняття	Практичні заняття, семінари			Контрольні роботи (кількість робіт)	Залік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3	150/5	50	100	40		10	40			+

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до загального обсягу складає 33,3%:

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	<p style="text-align: center;">Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах). Назви змістових модулів. Найменування тем та питань кожного заняття. Завдання на самостійну роботу.</p>	Рекомендована література (базова, допоміжна)
1.	Л	6	<p>Т.1. Філософська антропологія, її предмет та місце у структурі філософії.</p> <p>1. Філософська антропологія, її специфіка та предмет. Структура філософської антропології та її місце у системі філософії.</p> <p>2. Унікальність та проблематичність людини. Специфіка людини як предмета філософського дослідження.</p> <p>3. Особливості уявлень про людину у межах міфологічного світогляду. Космогонічні, антропогонічні та есхатологічні міфи.</p> <p>4. Людина у традиційному суспільстві. Проблема людини у індійській та китайській традиціях.</p>	50, 53, 59, 60, 66, 67, 71, 72
2.	Л	4	<p>Т.2. Формування антропологічної проблематики в античності. Специфічний погляд на людину в епоху Середньовіччя. Посилення інтересу до людини за часів Відродження.</p> <p>1. Поява антропологічної проблематики в античній культурі. Проблема дихотомії душі та тіла. Основні стратегії розуміння феномену людини в античній філософії. Етичні погляди у античній філософії.</p> <p>2. Нове розуміння людини у християнській традиції. Біблійний образ людини. Теоцентризм християнської антропології. Проблема боговтілення та спокутування.</p> <p>3. Антропологічні питання у патристиці та схоластиці. Людина як єдність душі, тіла та духу. Проблема свободи волі у християнській традиції. Людина у середньовічному містицизмі.</p> <p>4. Трансформація антропологічних поглядів у період Реформації та Відродження. Гуманістичні погляди південного та північного Ренесансу. «Про достоїнство людини» Піко делла Мірандоли.</p>	50, 53, 59, 60, 66, 67, 71
3.	С	4	<p>Т.1–3. Філософська антропологія, її предмет та особливості. Образи людини в історії філософії та культури.</p> <p>1. Предмет філософської антропології. Унікальність та проблематичність людини. Категорії та особливості філософської антропології.</p> <p>2. Зародження філософсько-антропологічної проблематики у давніх культурах. Особливості уявлень про людину в античній філософії та культурі.</p> <p>3. Середньовічний образ людини: єдність душі, тіла та духу. Трансформація уявлень про людину в епоху Відродження, гуманістичні ідеї. Вплив пантеїстичної та нової наукової думки на уявлення про людину.</p>	11, 14, 24, 31-33, 50, 53, 57, 59, 60, 67, 68, 71, 72

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	<p>Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах).</p> <p>Назви змістових модулів.</p> <p>Найменування тем та питань кожного заняття.</p> <p>Завдання на самостійну роботу.</p>	Рекомендована література (базова, допоміжна)
			<p>4. Антропологічні ідеї Нового часу. Людина у філософії німецької класики. Соціально-історична природа людини за К. Марксом.</p> <p>5. Філософія К'єркегора про людину та екзистенцію. Образ людини у філософії Ф. Ніцше, концепція «надлюдини».</p> <p>6. Психоаналіз та трансформація уявлень про людину у філософії та культурі.</p>	
4.	Л	2	<p>Т.3. Особливості розуміння людини у Новий час. Філософське тлумачення буття людини у європейському ірраціоналізмі.</p> <p>1. Вплив наукової революції на розвиток антропологічної думки. Дуалістична антропологія Р. Декарта. Б. Паскаль: людина як «мислячий очерет».</p> <p>2. Антропологічні уявлення мислителів епохи Просвітництва. «Людина-машина» французьких філософів-матеріалістів.</p> <p>3. Антропологія І. Канта як новий поштовх для розвитку проблеми людини. Антропологія у німецькому ідеалізмі.</p> <p>4. Рух від теології до антропології у філософії Л. Фейєрбаха. Антропологічне тлумачення релігії. Соціально-історична природа людини за К. Марксом.</p> <p>5. Антропологічна філософія С. К'єркегора, людина як вихідна точка мислення. Дослідження форм людського існування, поняття «екзистенції».</p> <p>6. Філософія людини у роботах Ф. Ніцше. Уявлення про пластичність людської природи, про надлюдину та переоцінку цінностей як про злам класичної антропології. Вплив ідей Ніцше на антропологічну думку ХХ століття.</p> <p>7. Психоаналіз як новий філософський погляд на людину.</p>	11, 14, 20, 24, 31-33, 46, 47, 53, 57, 59, 60, 67, 68, 71
5.	Л	4	<p>Т.4. Філософська антропологія ХХ століття. Німецька школа антропології.</p> <p>1. «Антропологічний поворот» у філософії ХХ століття, його соціокультурні та історичні передумови. Вплив «філософії життя», феноменології, екзистенціалізму, психоаналізу та відкриттів у сфері науки на формування нового уявлення про людину. М. Шелер: «Положення людини у космосі».</p> <p>2. Основні філософсько-антропологічні концепти: відкритість світу, ексцентричність, «дефектність» людини. Еволюція ідей Шелера.</p> <p>3. Продовження та інтерпретація антропології Шелера. Г. Плеснер: «Ступені органічного та людина». Проблема взаємодії організму та середовища існування.</p> <p>4. Біоантропологічні ідеї А. Гелена. Людина як</p>	8, 26, 29, 44, 45, 59, 60, 67, 71

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	<p>Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах).</p> <p>Назви змістових модулів.</p> <p>Найменування тем та питань кожного заняття.</p> <p>Завдання на самостійну роботу.</p>	Рекомендована література (базова, допоміжна)
			неспеціалізована істота. Плюралістична етика Гелена.	
6.	Л	2	<p>Т.5. Культурна, релігійна та комунікативна антропологія ХХ ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Культура як «середовище» існування людини. Вчення про «стиль життя» Е. Ротхакера, його теорія про людину як творця та носія культури. 2. Критика М. Ландманом «генетичної спорідненості» людини із твариною. 3. Антропологічні ідеї релігійної філософії ХХ ст. Філософія людини у концепції П. Тейяра де Шардена. Людина у філософії неотомізму Ж. Марітена. Релігійний персоналізм Е. Мун'є. 4. Комунікативна антропологічна концепція М. Бубера. «Я», «Ти» та «Воно» як основні типи відношення людини до світу. Зустріч як основа людського існування. Соціальні ідеї Бубера. 5. Проблема «Іншого» у філософії Е. Левінаса. Поняття відповідальності. 	7, 16, 19, 28, 59, 60, 64, 67, 71
7.	Л	4	<p>Т.6. Концепції людини в умовах кризи культури. Людина у ситуації постмодерну.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Біологізаторська модель людини. Функціонально-поведінкова концепція людини (Е. Торндайк, Дж. Уотсон, Ф. Скінер). Сучасна соціобіологія про генетичні основи розвитку особистості та культури (Е. Уілсон, Ч. Ламсен, М. Р'юз, Д. Фридмен). Проблема трансгуманізму та «постлюдини» у сучасній філософії та культурі. Проблеми сучасної біоетики. 2. Екзистенційна модель людини. Екзистенційна онтологія М. Гайдеггера. Людина як свобода у філософії французького екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, А. Камю). 3. Раціоналістична модель людини. Концепція людини як «розумної тварини». Раціонально-логічні основи природи та мислення в логічному позитивізмі (Г. Фреге, Б. Расел, Л. Вітгенштейн). Людський розум та штучний інтелект у постаналітичній традиції (Х. Патнем, Д. Денет). 4. Структуралістська антропологія: людина у дискурсах культури та влади (К. Леві-Строс, Ж. Лакан, М. Фуко). Множинність інтелектуальних моделей людини у Фуко, пошук ідентичності. Проблема «смерті людини». Критика людської суб'єктивності та феномен «смерті автора» у постструктуралізмі та постмодернізмі (Р. Барт, Ж. Деріда, Ж. Дельоз, Ж. Бодрійяр). Сингулярність емпіричного суб'єкта Дельоза. Життя як відстоювання іманентності. 	4, 5, 6, 7, 10, 12, 15, 21, 22, 25, 27, 30, 36-38, 42, 49, 56, 59, 60, 67, 71, 77

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	<p>Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах).</p> <p>Назви змістових модулів.</p> <p>Найменування тем та питань кожного заняття.</p> <p>Завдання на самостійну роботу.</p>	Рекомендована література (базова, допоміжна)
8.	С	2	<p>Т.4–6. Філософсько-антропологічні ідеї ХХ століття. Сучасна антропологічна ситуація.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Антропологічний поворот» ХХ століття: передумови та вихідні ідеї. Еволюція ідей М. Шелера. 2. Проблема взаємодії людини і середовища у філософії Х. Плеснера. Біоантропологічні ідеї А. Гелена. 3. Культурно-антропологічні ідеї Е. Ротхакера та М. Ландмана. 4. Релігійно-філософські уявлення про людину: Е. Мун'є, Ж. Марітен, П. Тейяр де Шарден. 5. Біологізаторська модель людини. Проблеми трансгуманізму та біоетики. 6. Екзистенційна модель людини у філософії та культурі. Раціоналістична модель людини. Людський розум та проблема штучного інтелекту. 7. Соціологізаторська модель людини. Проблема відчуження та футурологічні ідеали у концепціях постмарксизму (М. Горькаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Габермас). Проблема людини у постмарксизмі. Структуралістська антропологія. Концепція «смерті людини». Людина у постструктуралізмі та постмодерні. 	4, 5, 6, 7, 10, 12, 15, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 34-38, 40-42, 44, 45, 49, 56, 59, 60, 62, 67, 71, 77
9.	Л	6	<p>Т.7. Проблема антропогенезу у філософії та науці.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні концепції походження людини. Традиційний креаціонізм. «Християнський еволюціонізм» Тейяра де Шардена. «Антропний принцип» як аргумент сучасного креаціонізму. Концепції позаземного походження людини. 2. Еволюційна теорія про біологічні основи антропосоціогенезу. Поняття «гомінідної триади». Проблема «проміжної ланки» у палеоантропології. 3. Трудова концепція. Труд як специфічний фактор соціалізації та адаптації (Ф. Енгельс, А. Гелен). Відмінності трудової діяльності людини від трудової поведінки тварин. 4. Культурогенез як антропосоціогенез. Моделі культурогенезу: ігрова (Й. Гьойзинга), психоаналітична (З. Фройд, К.Г. Юнг), семіотична (К. Леві-Строс, Ж. Деріда). 	8, 13, 15, 28, 31-33, 39, 43, 46, 47, 50, 54, 57, 59, 60, 62, 63, 67, 71, 78
10.	С	1	<p>Т.7. Проблема антропогенезу у філософії та науці.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні концепції походження людини. Традиційний креаціонізм та «християнський еволюціонізм» Тейяра де Шардена. 2. Концепції позаземного походження людини. 3. Еволюційна концепція як основа сучасного уявлення про антропосоціогенез. 	8, 13, 15, 28, 31-33, 39, 43, 46, 47, 50, 54, 57, 59, 60, 62, 63, 67, 71, 78

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	<p>Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах).</p> <p>Назви змістових модулів.</p> <p>Найменування тем та питань кожного заняття.</p> <p>Завдання на самостійну роботу.</p>	Рекомендована література (базова, допоміжна)
			<p>4. Трудова концепція антропосоціогенезу. Специфіка трудової діяльності людини.</p> <p>5. Концепції культурогенезу як антропосоціогенезу: ігрова, психоаналітична, семіотична.</p>	
11.	Л	6	<p>Т.8. Екзистенційний та тілесний виміри людського буття.</p> <p>1. Проблема життя та смерті у філософії та культурі. Смерть як онтологічна межа. Інтерпретація феномену смерті у різних культурних та філософських традиціях. Ф. Арьес: «Людина перед обличчям смерті».</p> <p>2. Сенс життя як інтегральна характеристика людського буття. Сенс життя та поняття абсурду у екзистенціалізмі. Екзистенційний підхід до проблеми сенсу і сутності буття людини в умовах науково-технічного удосконалення умов існування. Питання безсмертя.</p> <p>3. Проблема свободи у культурі та філософії. Людина як свобода (Ж.П. Сартр). Питання про співвідношення свободи та відповідальності. Концепція «свободи від...» та «свободи для...» Е. Фрома.</p> <p>4. Біологічний бік феномену людини як передумова людської екзистенції. Прояви людської тілесності (страх, сором, агресія, сміх, плач). Різновиди любові в Античності. Ерос та любов. Абсолютизація любові у період Середньовіччя.</p> <p>5. Метафізика статі в історії культури. Поява дискурсу сексуальності в епоху Просвітництва. Тема транссексуальності у сучасній філософії та культурі.</p>	1, 4, 5, 7, 9, 12, 23, 27, 30, 34, 35, 39, 49, 50, 59, 60, 63, 67, 71, 74, 77
12.	С	1	<p>Т.8. Біологічний та екзистенційний виміри людини.</p> <p>1. Людська тілесність, її основні прояви.</p> <p>2. Любов та сексуальність у філософії та культурі: історія та сучасність.</p> <p>3. Проблема життя та смерті у філософії та культурі.</p> <p>4. Сенс життя як інтегральна характеристика людського буття.</p> <p>5. Проблема свободи в культурі та філософії.</p>	1, 4, 5, 7, 9, 12, 23, 27, 30, 34, 35, 39, 49, 50, 59, 60, 63, 67, 71, 74, 77
13.	Л	6	<p>Т.9. Соціальний вимір людського буття. Антропологія техніки.</p> <p>1. Соціалізація людини як один із провідних факторів становлення людського. Основні інститути соціалізації (сім'я, освіта, традиції, засоби масової інформації). Особливості сучасного соціокультурного середовища як фактора соціалізації. Індустрія ЗМІ та комп'ютерних технологій.</p> <p>2. Освіта як соціальний інститут та суб'єкт-суб'єктні відносини. Основні стратегії освіти у розвитку культури.</p>	2, 3, 6, 10, 17, 18, 20, 39-41, 46-48, 51, 52, 55, 58, 59, 60, 61, 65, 67, 69-72, 73, 75, 76, 77, 79

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	<p>Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах). Назви змістових модулів. Найменування тем та питань кожного заняття. Завдання на самостійну роботу.</p>	Рекомендована література (базова, допоміжна)
			<p>Енциклопедичний ідеал Просвітництва. Народження школи. Особливості сучасного стану загальноосвітнього простору.</p> <p>3. Спілкування як основа комунікативної культури. Проблематизація спілкування та діалога у сучасній філософії. Проблема інтерсуб'єктивності та механізми самоідентифікації особистості. «Людина маси» та проблема самотності. Г.М. Маклюен про історичні типи комунікації.</p> <p>4. Людина та мас-медіа. Віртуалізація «Я» у сучасному інформаційному просторі. Проблеми віртуальної комунікації.</p> <p>5. Діяльність як одна з ключових особливостей людини. Типи діяльності. Маркс про працю як родову сутність людини. Засоби праці як продовження людської тілесності.</p> <p>6. Техніка як антропологічна проблема. Техніка та технічний прогрес у філософії (О. Шпенглер, Л. Мамфорд, Д. Ясперс, М. Гайдеггер, Р. Маркузе, Е. Блох). Проблема взаємодії природи та техніки. Людина в умовах технічної цивілізації (Х. Шельські, А. Гелен, Ю. Габермас). Техніка в умовах глобалізації.</p>	
14.	С	2	<p>Т.9. Соціальний вимір людини. Людина і техніка.</p> <p>1. Соціалізація як фактор формування людського. Основні інститути соціалізації.</p> <p>2. Особливості сучасної соціокультурної ситуації та її вплив на процес соціалізації. Вплив ЗМІ та комп'ютерних технологій.</p> <p>3. Освіта як фактор соціалізації, основні історичні стратегії та її особливості на сучасному етапі.</p> <p>4. Проблематизація спілкування як основи людської комунікації. Інтерсуб'єктивність, віртуалізація людського «Я».</p> <p>5. Діяльність як сутнісна характеристика людини. Типи діяльності. Засоби праці як продовження людської тілесності.</p> <p>6. Антропологічний аспект техніки. Філософські концепції про техніку та технічний прогрес.</p> <p>7. Людина в умовах технічної цивілізації. Техніка та процес глобалізації.</p>	2, 3, 6, 10, 17, 18, 20, 39-41, 46-48, 51, 52, 55, 58, 59, 60, 61, 65, 67, 69-72, 73, 75, 76, 77, 79
Разом		70		

Примітки

1. Номер семестру вказують, якщо дисципліна викладається у декількох семестрах.
2. У показнику «Разом (годин)» кількість годин буде відрізнятися від загальної кількості аудиторних годин на кількість годин, що відведена на вивчення тем та питань, які вивчаються студентом самостійно (п. 3 додатку 8).
3. У графі 5 вказується номер відповідно до Додатку 14.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва видів самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання лекційного матеріалу	20
2	Підготовка до практичних(лабораторних, семінарських) занять	20
3	Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються на лекційних заняттях	20
4	Виконання індивідуального завдання:	40
	Разом	100

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Реферат

(вид індивідуального завдання)

№ з/п	Назва індивідуального завдання та (або) його розділів	Терміни виконання (на якому тижні)
1	Людина у межах міфологічного світогляду: космогонічні, антропологічні та есхатологічні міфи.	7-8 тиждень навчального семестру
2.	Проблема дихотомії душі та тіла в античній культурі.	
3.	Проблема боговтілення та спокутування у середньовічній філософії.	
4.	Образ людини у середньовічному містицизмі.	
5.	Гуманістичні погляди південного та північного Ренесансу.	
6.	Ідеї реформації та їх вплив на трансформацію уявлень про людину.	
7.	Проблема людини у німецькій класичній філософії.	
8.	Ф. Ніцше: пластичність людської природи, надлюдина та переоцінка цінностей як злам класичної антропології.	
9.	Трансформація уявлень З. Фрейда про людину, обґрунтування її ірраціональної природи.	
10.	Філософська антропологія М. Шелера як основа антропологічної думки ХХ століття.	
11.	Філософія людини у концепції П. Тейяра де Шардена.	
12.	Комунікативна антропологічна концепція М. Бубера. «Я», «Ти» та «Воно» як основні типи відношення людини до світу.	
13.	Проблема «Іншого» у філософії Е. Левінаса.	
14.	Екзистенційна онтологія М. Гайдеггера.	
15.	Людина як свобода у філософії французького екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, А. Камю).	
16.	Рационально-логічні основи природи та мислення в логічному позитивізмі (Г. Фреге, Б. Расел, Л. Вітгенштейн).	
17.	Людський розум та штучний інтелект у постаналітичній традиції (Х. Патнем, Д. Денет).	
18.	Моделі людського у структуралізмі та постструктуралізмі. Життя як відстоювання іманентності.	
19.	Проблема смерті у різних культурних та філософських традиціях.	
20.	Концепція «свободи від...» та «свободи для...» Е. Фрома.	

21.	Метафізика статі в історії культури.	
22.	Тема транссексуальності у сучасній філософії та культурі.	
23.	Проблема інтерсуб'єктивності та механізми самоідентифікації особистості. «Людина маси» та проблема самотності.	
24.	Проблема взаємодії природи та техніки.	

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекція – інформативно-доказовий виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою навчального матеріалу.

Метод лекції передбачає ознайомлення аспірантів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити аспірантів конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови.

При проведенні лекційних занять *методи готових знань* (коли аспіранти пасивно сприймають подану викладачем інформацію, запам'ятовують, а в разі необхідності відтворюють її) поєднуються з *дослідницьким методом* (який передбачає активну самостійну роботу аспірантів при засвоєнні знань: аналіз явищ, формулювання проблеми, висунення і перевірка гіпотез, самостійне формулювання висновків).

На початковому етапі вивчення нової інформації на лекціях переважає *пояснювально-ілюстративний* (інформаційно-рецептивний) метод, при якому викладач організує сприймання та усвідомлення аспірантами інформації, і ті, хто навчається, здійснюють сприймання, осмислення і запам'ятовування її.

На певному етапі, коли викладач відчуває готовність аспірантів до інших методів навчально-пізнавальної діяльності, використовуються більш прогресивні методи:

- *репродуктивний*: викладач дає завдання, у процесі виконання якого аспіранти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;
- *проблемного виконання*: викладач формулює проблему і вирішує її, аспіранти стежать за ходом творчого пошуку (аспірантам подається своєрідний еталон творчого мислення);
- *частково-пошуковий* (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють аспіранти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності аспірантів);
- *дослідницький*: викладач ставить перед аспірантами проблему, і вони вирішують її самостійно, висувачи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації.

У викладанні лекційного матеріалу переважає *пояснювальний метод*, при якому викладач не тільки повідомляє певні факти, але й пояснює їх, домагаючись осмислення, засвоєння аспірантами.

При наявності наочного матеріалу за темою лекції (відеофільми, презентації тощо) використовується *інструктивно-практичний метод* викладання, при якому викладач інструктує тих, хто навчається, не тільки словесними, але й наочними або практичними засобами.

На відміну від лекційних занять, виконання індивідуального завдання потребує від аспіранта дещо інших навичок, тому для нього використовується *спонукальний метод навчання*, коли викладач разом із аспірантами формулюють проблемні питання і завдання, організовуючи самостійну діяльність тих, хто навчається. Аспіранти при цьому, у свою чергу, самостійно здобувають і засвоюють нові знання в без допомоги викладача.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль реалізується у формі опитування, проведення контрольної роботи, виконання індивідуального завдання.

Контроль складової робочої програми, яка освоюється під час самостійної роботи аспіранта, проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів, виступу на заняттях;

- з індивідуальних завдань – шляхом оцінювання реферату та виступу на наукових конференціях за обраною темою.

Семестровий контроль проводиться у формі іспиту (з оцінкою за 100-бальною шкалою) в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою та у терміни, встановлені навчальним планом та графіком навчального процесу.

Семестровий контроль проводиться в усній формі за контрольними завданнями або шляхом тестування з використанням технічних засобів.

Результати поточного контролю (поточна успішність) можуть враховуватись як допоміжна інформація для виставлення підсумкової оцінки.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ, ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА УМІНЬ (НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS)

Таблиця 1. Розподіл балів для оцінювання поточної успішності аспіранта

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 6	Т. 7	Т. 8	Т. 9	Індив. завдання	
10	10	10	10	10	10	5	5	10	20	100

Таблиця 2. Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 ... 100	A	відмінно
82 ... 89	B	добре
74 ... 81	C	
64 ... 73	D	
60 ... 63	E	задовільно
35 ... 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 ... 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(надається перелік складових навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни та посилання на сайт, де вони розташовані)

- 1) навчальна програма,
- 2) робоча навчальна програма
- 3) плани семінарських занять
- 4) екзаменаційні питання
- 5) бібліотечний фонд університету і кафедри
- 6) електронні версії навчальної і наукової літератури

Складові навчально-методичного забезпечення
навчальної дисципліни розташовані на сайті:

<http://web.kpi.kharkov.ua/philosophy/materiali-dlya-pidgotovki-aspirantiv-usih-spetsialnostej-z-kursu-svitoglyadni-ta-sotsiokulturni-osnovi-naukovo-tehnichnoyi-diyalnosti/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література	
1.	Арбес Ф. Человек перед лицом смерти. – М., 1992 .
2.	Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию. – М. : Прогресс-Традиция, 2001.
3.	Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования. – М. : Academia, 1999.
4.	Бердяев Н.А. О назначении человека. – М., 1993.
5.	Бердяев Н.А. Судьба человека в мире // Новый мир. – 1990. – № 1.
6.	Бердяев Н.А. Человек и машина // Вопросы философии. – 1989. – № 2.
7.	Бубер М. Я и ты. Проблема человека. Диалог // Избранное. – М., 1994.
8.	Гелен А. О систематике антропологии // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 152-201.
9.	Гидденс Э. Трансформация интимности. Сексуальность, любовь и эротизм в современных обществах ; пер. с англ. В. Анурина.– СПб.: Питер, 2004.
10.	Каку М. Будущее раз ума ; пер. с англ. – М. : Альпина нон-фикшн, 2015.
11.	Кант И. Критика чистого разума // Кант И. Соч.: В 6-ти т. – М., 1964. – Т. 3.
12.	Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Сумерки богов. – М., 1989. – С. 222-318.
13.	Кассирер Э. Опыт о человеке: введение в философия человеческой культуры // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 3-30.
14.	Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
15.	Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М., 2007.
16.	Левинас Э. Время и Другой. Гуманизм другого человека. – СПб., 1998.
17.	Мак-Люэн М. Галактика Гутенберга. Сотворение человека печатной культуры. – К. : Ника-Центр, 2010.
18.	Мамфорд Л. Миф машины. Техника и развитие человечества. – М., 2001.
19.	Маритен Ж. Краткий очерк о существовании и существующем // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 229-260.
20.	Маркс К. Экономические рукописи 1857–1859 годов. Введение / К. Маркс // Маркс К., Энгельс Ф. Собр. соч. – Т. 46. – Ч. 1. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1968. – 559 с.
21.	Маркузе Г. Одномерный человек. – М., 1994.
22.	Маркузе Г. Эрос и цивилизация. – М., 1995.
23.	Мосс М. Техники тела // Избранное. – М., 1995.
24.	Ницше Ф. Антихрист. Проклятие христианству // Ницше Ф. Соч.: В 2-х т. – М., 1996. – Т. 2. – С. 631-692.
25.	Ортега-и-Гассет Х. Человек и люди // Избранные труды. – М., 2000.
26.	Плеснер Х. Ступени органического и человек // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 96-151.
27.	Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989. – С. 319-344.

28.	Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1985.
29.	Философская антропология М. Шелера: уроки, критика, перспективы // отв. ред. Д.Ю. Дорофеев СПб - 2011
30.	Финк Э. Основные феномены человеческого бытия // Проблема человека в западной философии. – М., 1988.
31.	Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1989.
32.	Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого “я” // Фрейд З. Психоаналитические этюды. – Минск, 1999. – С.422-480.
33.	Фрейд З. Введение в психоанализ. – СПб. : Алетейя, 1999.
34.	Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1986.
35.	Фромм Э. Человек для себя // Психоанализ и этика. – М., 1993.
36.	Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М., 1996.
37.	Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы. – М., 1999.
38.	Фуко М. Слова и вещи. – М., 1995.
39.	Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. – М., 2004 .
40.	Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. – М., 2002.
41.	Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб., 2000.
42.	Хайдеггер М. Письмо о гуманизме // Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993. – С. 192-220.
43.	Хейзинга Й. Homo ludens. – М., 1992.
44.	Шелер М. Избранное. – М., 1994.
45.	Шелер М. Положение человека в Космосе // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 31-95.
46.	Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – Т. 21.
47.	Энгельс Ф. Роль труда в процессе превращения обезьяны в человека // Маркс К., Энгельс Фр. Соч. – Т. 20.
Допоміжна література	
48.	Антропотехники и антропотехнологии современной культуры: человек в системе медиакоммуникаций: монография. – СПб., 2012.
49.	Большов О.Ф. Философия экзистенциализма. – М., 1999.
50.	Вальверде К. Философская антропология. – М., 2000.
51.	Воронин А.А. Миф техники. – М. : Наука, 2004.
52.	Воронин А.А. Периодизация истории и проблема определения техники // Вопросы философии. – 2001. – № 8. – С. 17–29.
53.	Вульф К. Антропология. История, культура, философия. – СПб., 2008.
54.	Галимов Э. Феномен жизни: Между равновесием и нелинейностью. Происхождение и принципы эволюции. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009.
55.	Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция; [Под ред. проф. Д. И. Дубровского] – М. : ООО «Издательство МБА», 2013.

56.	Городыская О.Н. Антропологический кризис: в поисках стратегии преодоления // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Серія «Теорія культури і філософія науки». – Вип. № 60. – 2019. – С.15-26.
57.	Гуревич П.С. Бессознательное как фактор культурной динамики // Вопросы философии, – 2000. – №10. – С. 37 – 41.
58.	Дольская О.А., Голозубов А.В., Городыская О.Н. Человек в современном мире: на пути к новой парадигме образования. – Харьков : Право, 2016.
59.	Ильин В.В. Философская антропология: учебное пособие для вузов. — 2-е издание. — М.: Книжный дом Университет (КДУ), 2006.
60.	Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. – 4-е видання перероблене та доповнене – К.: КНТ, 2016 – 396 с.
61.	Кармадонов О.А. Глобализация и символическая власть // Вопросы философии. – 2005. – № 5. – С. 47–57.
62.	Кельнер М.С., Тарасов Е.К. Фрейд-марксизм о человеке. – М., 1989.
63.	Козелецкий Ю. Человек многомерный. – М., 1992.
64.	Котенко, Р.В. Вопрос о человеке в философии Мартина Бубера // Человек. –1997. – №4. – С. 11–25.
65.	Кузьмин М.Н. Переход от традиционного общества к гражданскому: изменение человека // Вопросы философии. – 1997. – № 2.
66.	Мамардашвили М. Проблема человека в философии // О человеческом в человеке. – М., 1991.
67.	Марков Б.В. Философская антропология: очерки истории и теории. – СПб.: «Лань», 2008.
68.	Марков Б.В. Человек, государство и Бог в философии Ницше. – М., 2005.
69.	Отчуждение человека в перспективе глобализации мира. Сб. философских статей. Вып. I. – СПб., 2001.
70.	От Я к Другому. Сб переводов по проблемам интересубъективности, коммуникации, диалога. – Мн., 1997.
71.	Поправко О.В. Антропология : навчальний посібник / О.В. Поправко. – Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. – 285 с.
72.	Степин В.С. Философская антропология и философия науки. – М., 1992.
73.	Тавризян Г. Философы XX в. о технике и «технической цивилизации». – М., 2009.
74.	Телесность человека: Междисциплинарные исследования. – М., 1991.
75.	Турен А. Возвращение человека действующего. Очерк социологии. – М. : Научный мир, 1998.
76.	Флиhbьберг Б. Хабермас и Фуко: мыслители для гражданского общества // Вопросы философии. – 2002. – № 2. – С. 137–157.
77.	Хомич Е.В. Основные модусы человеческого бытия // Философия: учеб. пособие для студентов высш. учеб. Заведений ; под общ. ред. Я.С. Яскевич. – 3-е изд. – Минск: РИВШ, 2008.

78.	Хомич Е.В., Яскевич Я.С. Проблема антропогенеза в философии // Философия: учеб. пособие для студентов высш. учеб. Заведений ; под общ. ред. Я.С. Яскевич. – 3-е изд. – Минск: РИВШ, 2008.
79.	Шайхутдинов Р.Г. Современные технологии власти // Вопросы философии. – 2007. – № 11. – С. 3–12.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

<http://nlu.org.ua> Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

<http://dnpb.gov.ua/ua/> Державна науково-педагогічна бібліотека України імені

В.О.Сухомлинського

<http://www.library.univ.kiev.ua/ukr> Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича

<http://lib.npu.edu.ua> Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені

М.П.Драгоманова

<http://www.library.ukma.edu.ua> Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»

<http://lounb.org.ua> Львівська обласна універсальна наукова бібліотека

<http://odnb.odessa.ua> Одеська національна наукова бібліотека

<https://www.libr.dp.ua> Дніпровська обласна універсальна наукова бібліотека імені

Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія

<https://www.rsl.ru> Российская государственная библиотека (Москва)

<http://nlr.ru> Российская национальная библиотека (СПб)

<http://www.library.spbu.ru> Научная библиотека Санкт-Петербургского государственного университета

<https://www.nlb.by> Национальная библиотека Беларуси

<http://csl.bas-net.by> Центральная научная библиотека имени Я. Коласа НАН Беларуси

<https://library.bsu.by> Фундаментальная библиотека Белорусского государственного университета

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/> Електронна бібліотека філософії

<https://pidruchniki.com/filosofiya/> Філософська навчальна література online

<http://filosof.historic.ru> Цифровая библиотека по философии

<https://platona.net/load/> Библиотека философа «ПлатонаНет»

<http://lib.ru/FILOSOF/> Философия – Lib.ru

<https://iphlib.ru/library> Электронная библиотека Института философии РАН (новая версия)

<https://elibrary.ru/item> Научная электронная библиотека